

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ДЗВО «УНІВЕРСИТЕТ МЕНЕДЖМЕНТУ ОСВІТИ»
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ МЕНЕДЖМЕНТУ ТА ПСИХОЛОГІЇ
Кафедра педагогіки, адміністрування і соціальної роботи**

ЗАТВЕРДЖЕНО

вченою радою ННІМП ДЗВО «Університет
менеджменту освіти»

11 вересня 2025 року, протокол № 7

Голова вченої ради ННІМП ДЗВО
«Університет менеджменту освіти»

В. В. Супрун

МЕДИКО-БІОЛОГІЧНІ ОСНОВИ СОЦІАЛЬНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ
(назва навчальної дисципліни)
(шифр за ОПП – ПП.07)

РОБОЧА ПРОГРАМА
навчальної дисципліни

Рівень освіти:	<u>другий (магістерський)</u>
Галузь знань:	<u>23 Соціальна робота</u>
Спеціальність:	<u>231 Соціальна робота</u>
Освітньо-наукова програма:	<u>Соціальна робота. Соціальна реабілітація</u>

Київ

Робоча програма навчальної дисципліни «Медико-біологічні основи соціальної реабілітації» циклу обов'язкових освітніх компонент освітньо-наукової програми «Соціальна робота. Соціальна реабілітація» галузі знань 23 «Соціальна робота» спеціальності 231 «Соціальна робота» здобувачів другого (магістерського) рівня освіти

Автор-укладач робочої програми навчальної дисципліни:

В.М. Федорець, кандидат медичних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки, адміністрування і спеціальної освіти Навчально-наукового інституту менеджменту та психології ДЗВО «Університет менеджменту освіти»

Розглянуто і схвалено на засіданні кафедри
педагогіки, адміністрування і спеціальної освіти
Навчально-наукового інституту менеджменту та психології
ДЗВО «Університет менеджменту освіти»
(протокол № 1 від 3 вересня 2025 р.)

Затверджено Вченою радою
Навчально-наукового інституту менеджменту та психології
ДЗВО «Університет менеджменту освіти»
(протокол № 7 від 11 вересня 2025 р.)

© Федорець В.М., 2025 рік
© ДЗВО «УМО», 2025 рік

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, освітній рівень, спеціальність	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів, відповідних ECTS – 4	Галузь знань: 23 Соціальна робота Спеціальність: 231 Соціальна робота	Навчальна дисципліна циклу обов'язкових освітніх компонентів	
		Рік підготовки	
		1	1
Загальна кількість годин – 120	Освітньо-наукова програма: Соціальна робота. Соціальна реабілітація	Семестр	
		1	1
	Рівень вищої освіти: другий (магістерський)	Лекції	
		16	4
		Практичні, семінарські	
		16	4
		Самостійна робота	
		88	112
		Вид контролю	
		екзамен	екзамен

Примітка: співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної та аудиторної роботи становить 27 % : 73 % за денною формою навчання та 7 % : 93 % за заочною формою навчання

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Робоча навчальна дисципліна «Медико-біологічні основи соціальної реабілітації» розроблена на основі освітньо-наукової програми «Соціальна робота. Соціальна реабілітація».

Мета навчальної дисципліни «Медико-біологічні основи соціальної реабілітації» полягає у формуванні у здобувачів вищої освіти системних знань про медико-біологічні аспекти функціонування організму людини, механізми виникнення порушень здоров'я, патологічні стани та захворювання, що призводять до обмежень життєдіяльності, а також засвоєння принципів медичного супроводу реабілітаційного процесу для ефективної професійної діяльності у сфері соціальної реабілітації.

Основними завданнями навчальної дисципліни є:

- Сформувані розуміння анатомо-фізіологічних основ функціонування організму людини.
- Ознайомити з етіологією, патогенезом та клінічними проявами основних захворювань та станів, що потребують реабілітації.
- Розвинути навички аналізу медичної документації та результатів обстеження клієнтів.
- Сформувані компетенції щодо організації медичного супроводу реабілітаційного процесу.
- Виховати відповідальне ставлення до здоров'я клієнтів та дотримання медичної етики.

Предметом вивчення навчальної дисципліни «Медико-біологічні основи соціальної реабілітації» є медико-біологічні закономірності функціонування організму людини в нормі та при патології, механізми розвитку захворювань і травм, що призводять до порушень функцій організму та обмежень життєдіяльності, а також медичні аспекти реабілітаційного процесу.

Інтегральна компетентність. Здатність розв'язувати актуальні завдання та проблеми у галузі соціальної роботи і соціальної реабілітації на основі розуміння медико-біологічних закономірностей функціонування організму людини.

У результаті вивчення навчальної дисципліни «Медико-біологічні основи соціальної реабілітації» здобувачі вищої освіти мають набути **загальних компетентностей (ЗК)**:

- ЗК 1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу
- ЗК2. Здатність розробляти і управляти проектами
- ЗК 5. Здатність проведення досліджень на відповідному рівні.
- ЗК7. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації
- ЗК9. Навички міжособистісної взаємодії

У процесі вивчення навчальної дисципліни здобувачі вищої освіти мають набути **спеціальних (фахових) компетентностей (СК)**:

- СК 1. Здатність до розуміння та використання сучасних теорій, методологій і методів соціальних та інших наук, у тому числі методи математичної статистики та кількісні соціологічні методи, стосовно завдань фундаментальних і прикладних досліджень у галузі соціальної роботи.

- СК 2. Здатність до виявлення соціально значущих проблем і факторів досягнення соціального благополуччя різних груп населення.
- СК3. Здатність професійно діагностувати, прогнозувати, проектувати та моделювати соціальні ситуації
- СК 6. Здатність до оцінки процесу і результату професійної діяльності та якості соціальних послуг.
- СК17. Здатність упроваджувати принципи незалежного життя, рівності прав, комплексності у роботі з соціально виключеними групами
- СК19. Здатність будувати реабілітаційний процес із урахуванням порушень функцій, активності та факторів навколишнього середовища

Здобувачі вищої освіти повинні отримати наступні очікувані програмні

результати навчання (ПР):

- ПР 1. Критично осмислювати проблеми в науковій та професійній діяльності в змісті предметних галузей, розв'язувати проблемні питання та актуальні завдання за умови оновлення й інтеграції знань при наявності низки суперечностей
- ПР 2. Вміти аналізувати, синтезувати та критично оцінювати результати наукових досліджень, джерела знань, формулювати висновки та рекомендації їх впровадження.
- ПР 3. Застосовувати прогресивний світовий досвід при виконанні завдань науково-дослідної та організації практичної діяльності. Володіти на належному рівні іноземною мовою для використання міжнародних джерел знань.
- ПР 4. Вміти ефективно збирати та адекватно оцінювати емпіричні дані.
- ПР7. Аналізувати актуальний стан особистості, родини, територіальної громади
- ПР 9. Розробляти критерії і показники ефективності професійної діяльності для адекватної оцінки виконаної роботи.
- ПР12. Мати високий рівень знань у сфері соціальної реабілітації
- ПР 18. Самостійно будувати та підтримувати цілеспрямовані, професійні взаємини з широким колом людей, представниками різних спільнот і організацій, аргументувати, переконувати, вести конструктивні переговори, результативні бесіди, дискусії, толерантно ставитися до альтернативних думок.
- ПР.19 Узагальнювати результати власних наукових досліджень та оприлюднювати їх у формі наукових звітів (тез, статей, доповідей тощо).
- ПР20. Володіти технологіями соціальної реабілітації
- ПР22. Будувати реабілітаційний процес із урахуванням порушень функцій і структури організму

3. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Анатомо-фізіологічні основи життєдіяльності та загальна патологія

Структурно-функціональна організація організму людини. Основні системи організму: нервова, серцево-судинна, дихальна, травна, сечовидільна, ендокринна, опорно-рухова, імунна. Гомеостаз та механізми його регуляції. Адаптаційні

можливості організму. Вікові особливості функціонування систем організму. Поняття про норму, здоров'я та хворобу. Загальні закономірності виникнення та розвитку хвороб. Етіологія та патогенез. Роль спадковості та зовнішнього середовища. Типові патологічні процеси: запалення, пухлинний ріст, порушення кровообігу, гіпоксія. Компенсаторно-приспосувальні реакції організму. Принципи діагностики захворювань.

Тема 2. Неврологічні захворювання та захворювання опорно-рухового апарату

Структура та функції нервової системи. Цереброваскулярні захворювання: інсульт (ішемічний, геморагічний), транзиторні ішемічні атаки. Черепно-мозкова та спинномозкова травма. Нейродегенеративні захворювання: хвороба Паркінсона, розсіяний склероз, хвороба Альцгеймера. Епілепсія та нейром'язові захворювання. Анатомія і фізіологія кістково-м'язової системи. Травми: переломи, вивихи, розтягнення. Дегенеративні захворювання суглобів: остеоартроз, остеопороз. Запальні захворювання суглобів: ревматоїдний артрит, анкілозуючий спондиліт. Хребетно-спинномозкова травма: класифікація, неврологічні синдроми. Ампутації кінцівок. Функціональні обмеження та реабілітаційні підходи.

Тема 3. Серцево-судинні, дихальні та ендокринні захворювання

Ішемічна хвороба серця: інфаркт міокарда, стенокардія. Артеріальна гіпертензія. Серцева недостатність. Вади серця. Хронічні обструктивні захворювання легень (ХОЗЛ). Бронхіальна астма. Пневмонія та її ускладнення. Дихальна недостатність. Функціональні класи серцевої недостатності та їх значення для реабілітації. Респіраторна підтримка. Структура та функції ендокринної системи. Цукровий діабет 1 та 2 типу: патогенез, ускладнення (діабетична нефропатія, ретинопатія, нейропатія, синдром діабетичної стопи). Захворювання щитоподібної залози. Ожиріння як медико-соціальна проблема. Метаболічний синдром. Харчування та модифікація способу життя в реабілітації.

Тема 4. Ментальні розлади та інтелектуальні порушення

Класифікація психічних розладів за МКХ-11. Розлади настрою: депресія, біполярний афективний розлад. Тривожні розлади та фобії. Шизофренія та інші психотичні розлади. Розлади особистості. Інтелектуальні порушення: класифікація за ступенем тяжкості. Розлади аутистичного спектру. Деменція. Психофармакологія: основні групи препаратів. Біопсихосоціальна модель у психіатрії та психосоціальна реабілітація. Психоедукація та сімейна підтримка.

Тема 5. Сенсорні порушення зору та слуху

Анатомія і фізіологія зорового та слухового аналізаторів. Класифікація порушень зору: сліпота, слабкозорість, функціональні порушення. Основні причини: катаракта, глаукома, діабетична ретинопатія, травми. Класифікація порушень слуху: глухота, туговухість, кондуктивна та нейросенсорна приглухуватість. Етіологія порушень слуху. Слухопротезування та кохлеарна

імплантація. Специфіка комунікації та адаптації середовища для осіб з сенсорними порушеннями.

Тема 6. Онкологічні захворювання та паліативна допомога

Загальна онкологія: канцерогенез, класифікація пухлин, стадіювання. Найпоширеніші онкологічні захворювання. Методи лікування: хірургічне, променеве, хіміотерапія, імунотерапія. Побічні ефекти протипухлинного лікування. Функціональні та психосоціальні наслідки онкологічних захворювань. Онкорекреація: фізична, психологічна, соціальна, професійна. Принципи паліативної допомоги. Контроль болю та симптоматичне лікування. Психологічна підтримка пацієнтів та родин. Хоспісна допомога.

Тема 7. Медичний супровід та організація реабілітаційного процесу

Роль лікаря у міждисциплінарній реабілітаційній команді. Медична діагностика та оцінка функціонального стану. Аналіз медичної документації: виписки, висновки, довідки. Протипоказання та обмеження при реабілітаційних втручаннях. Медикаментозна терапія у реабілітації. Моніторинг стану здоров'я клієнта. Профілактика ускладнень: пролежні, контрактури, тромбоемболічні ускладнення, інфекції. Невідкладні стани у реабілітації та перша допомога. Взаємодія соціального працівника з медичними фахівцями.

Тема 8. Медична етика, деонтологія та доказова практика в реабілітації

Принципи медичної етики: автономія, благодіяння, не нашкодь, справедливість. Інформована згода та конфіденційність. Етичні дилеми в реабілітації. Деонтологія у роботі з клієнтами з особливими потребами. Права пацієнтів. Професійні межі та запобігання вигоранню. Доказова медицина: рівні доказовості, критична оцінка інформації. Клінічні настанови та протоколи в реабілітації. Оцінка ефективності медичних втручань. Безперервний професійний розвиток та супервізія.

4. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви тем	Кількість годин							
	Денна форма				Заочна форма			
	Усього	у тому числі			Усього	у тому числі		
		Л	С	СР		Л	С	СР
Тема 1. Анатомо-фізіологічні основи та загальна патологія	15	2	2	11	15	0,5	0,5	13
Тема 2. Неврологічні захворювання та захворювання опорно-рухового апарату	15	2	2	11	15	0,5	0,5	15

Тема 3. Серцево-судинні, дихальні та ендокринні захворювання	15	2	2	11	15	0,5	0,5	13
Тема 4. Ментальні розлади та інтелектуальні порушення	15	2	2	11	15	0,5	0,5	15
Тема 5. Сенсорні порушення зору та слуху	15	2	2	11	15	0,5	0,5	15
Тема 6. Онкологічні захворювання та паліативна допомога	15	2	2	11	15	0,5	0,5	15
Тема 7. Медичний супровід та організація реабілітаційного процесу	15	2	2	11	15	0,5	0,5	13
Тема 8. Медична етика, деонтологія та доказова практика	15	2	2	11	15	0,5	0,5	13
Всього	120	16	16	88	120	4	4	112

5. ТЕМИ ТА ЗМІСТ ЛЕКЦІЙНИХ ЗАНЯТЬ

№	Теми лекційних занять	Зміст лекційних занять	Год.	
			Денна	Заочна
1	Тема 1. Анатомо-фізіологічні основи та загальна патологія	1. Структурно-функціональна організація організму 2. Основні системи організму: взаємодія та регуляція 3. Гомеостаз та адаптаційні механізми 4. Етіологія та патогенез захворювань 5. Типові патологічні процеси 6. Принципи діагностики захворювань	2	0,5
2	Тема 2. Неврологічні захворювання та захворювання опорно-рухового апарату	1. Цереброваскулярні захворювання та інсульт 2. Черепно-мозкова та спинномозкова травма 3. Нейродегенеративні захворювання 4. Травми кістково-м'язової системи 5. Дегенеративні та запальні захворювання суглобів 6. Ампутації та реабілітаційний потенціал	2	0,5
3	Тема 3. Серцево-судинні, дихальні та ендокринні захворювання	1. Ішемічна хвороба серця та інфаркт міокарда 2. Серцева недостатність: функціональні класи 3. ХОЗЛ та бронхіальна астма 4. Дихальна недостатність 5. Цукровий діабет: типи та ускладнення 6. Ожиріння та метаболічний синдром	2	0,5
4	Тема 4. Ментальні розлади та	1. Класифікація психічних розладів за МКХ-11 2. Розлади настрою та тривожні розлади 3. Шизофренія та психотичні розлади 4. Інтелектуальні порушення та РАС	2	0,5

	інтелектуальні порушення	5. Деменція 6. Біопсихосоціальна модель та психофармакологія		
5	Тема 5. Сенсорні порушення зору та слуху	1. Класифікація та причини порушень зору 2. Основні офтальмологічні захворювання 3. Класифікація та причини порушень слуху 4. Слухопротезування та кохлеарна імплантація 5. Специфіка комунікації при сенсорних порушеннях 6. Адаптація середовища	2	0,5
6	Тема 6. Онкологічні захворювання та паліативна допомога	1. Канцерогенез та класифікація пухлин 2. Методи протипухлинного лікування 3. Побічні ефекти та ускладнення лікування 4. Онкореабілітація: комплексний підхід 5. Принципи паліативної допомоги 6. Контроль болю та психологічна підтримка	2	0,5
7	Тема 7. Медичний супровід та організація реабілітаційного процесу	1. Роль лікаря у міждисциплінарній команді 2. Медична діагностика та оцінка функціонального стану 3. Протипоказання при реабілітаційних втручаннях 4. Медикаментозна терапія у реабілітації 5. Профілактика ускладнень 6. Невідкладні стани у реабілітації	2	0,5
8	Тема 8. Медична етика, деонтологія та доказова практика	1. Принципи медичної етики 2. Інформована згода та конфіденційність 3. Етичні дилеми в реабілітації 4. Права пацієнтів та деонтологія 5. Доказова медицина: рівні доказовості 6. Клінічні настанови та протоколи	2	0,5
ВСЬОГО			16	4

6. ТЕМИ ТА ЗМІСТ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

№	Теми семінарських занять	Зміст семінарських занять	Год.	
			Денна	Заочна
1	Тема 1. Анатомо-фізіологічні основи та загальна патологія	Мета заняття: засвоїти основи анатомії та фізіології систем організму, розуміти механізми виникнення патологічних процесів. Очікуваний результат: здобувачі здатні аналізувати функціональні порушення різних систем організму та їх вплив на життєдіяльність клієнтів. План: 1. Аналіз функціонування основних систем організму: взаємозв'язки та регуляція 2. Механізми підтримання гомеостазу в нормі та при патології 3. Вікові особливості функціонування систем організму 4. Етіологія та патогенез захворювань: причинно-наслідкові зв'язки	2	0,5

		5. Типові патологічні процеси та їх прояви 6. Кейс-стаді: аналіз функціональних порушень у реабілітаційній практиці		
2	Тема 2. Неврологічні захворювання та захворювання опорно-рухового апарату	Мета заняття: сформувати розуміння неврологічних та ортопедичних патологій, їх впливу на функціональний стан та реабілітаційний потенціал. Очікуваний результат: здобувачі вміють аналізувати клінічні прояви неврологічних та ортопедичних захворювань, визначати функціональні обмеження. План: 1. Аналіз клінічних випадків інсульту: види, наслідки, прогноз 2. Черепно-мозкова та спинномозкова травма: неврологічні синдроми 3. Нейродегенеративні захворювання: особливості перебігу та реабілітації 4. Травми кістково-м'язової системи: класифікація, ускладнення 5. Дегенеративні захворювання суглобів: функціональні обмеження 6. Робота з медичною документацією: аналіз виписок, висновків	2	0,5
3	Тема 3. Серцево-судинні, дихальні та ендокринні захворювання	Мета заняття: опанувати знання про серцево-судинні, дихальні та ендокринні патології, їх вплив на працездатність та якість життя. Очікуваний результат: здобувачі здатні оцінювати функціональний клас серцевої недостатності, ризики ускладнень, розробляти рекомендації щодо реабілітації. План: 1. Ішемічна хвороба серця: клініка, ускладнення, реабілітаційні підходи 2. Функціональні класи серцевої недостатності: критерії, обмеження активності 3. ХОЗЛ та бронхіальна астма: респіраторна підтримка в реабілітації 4. Цукровий діабет: аналіз ускладнень (нефропатія, ретинопатія, синдром діабетичної стопи) 5. Ожиріння та метаболічний синдром: модифікація способу життя 6. Кейс-стаді: розробка плану медичного супроводу для клієнта з множинними патологіями	2	0,5
4	Тема 4. Ментальні розлади та інтелектуальні порушення	Мета заняття: сформувати розуміння психічних розладів та інтелектуальних порушень, їх впливу на соціальне функціонування. Очікуваний результат: здобувачі вміють використовувати МКХ-11 для класифікації	2	0,5

		розладів, розуміють біопсихосоціальну модель у психіатрії. План: 1. Класифікація психічних розладів за МКХ-11: основні категорії 2. Розлади настрою: депресія, біполярний розлад - клініка та соціальні наслідки 3. Шизофренія та психотичні розлади: психосоціальна реабілітація 4. Інтелектуальні порушення: ступені тяжкості, реабілітаційний потенціал 5. Розлади аутистичного спектру: особливості комунікації та адаптації 6. Психофармакологія: основні групи препаратів, побічні ефекти, взаємодія з реабілітаційним процесом		
5	Тема 5. Сенсорні порушення зору та слуху	Мета заняття: опанувати знання про порушення зору та слуху, методи компенсації та адаптації середовища. Очікуваний результат: здобувачі здатні оцінювати ступінь порушень зору/слуху, розробляти рекомендації щодо адаптації комунікації та середовища. План: 1. Класифікація порушень зору: сліпота, слабкозорість, функціональні порушення 2. Основні офтальмологічні захворювання: катаракта, глаукома, діабетична ретинопатія 3. Класифікація порушень слуху: глухота, туговухість, види приглухуватості 4. Слухопротезування та кохлеарна імплантація: показання, ефективність 5. Специфіка комунікації з особами з сенсорними порушеннями 6. Практикум: адаптація середовища для осіб з порушеннями зору/слуху	2	0,5
6	Тема 6. Онкологічні захворювання та паліативна допомога	Мета заняття: сформувати розуміння онкологічних захворювань, принципів онкорекреабілітації та паліативної допомоги. Очікуваний результат: здобувачі розуміють етапи онкорекреабілітації, можуть надавати психосоціальну підтримку онкологічним пацієнтам та їх родинам. План: 1. Канцерогенез та класифікація пухлин: стадіювання, прогноз 2. Методи протипухлинного лікування: побічні ефекти та їх корекція 3. Функціональні та психосоціальні наслідки онкологічних захворювань 4. Онкорекреабілітація: фізична, психологічна, соціальна, професійна складові	2	0,5

		5. Принципи паліативної допомоги: контроль болю, симптоматичне лікування 6. Психологічна підтримка пацієнтів та родин: хоспісна допомога		
7	Тема 7. Медичний супровід та організація реабілітаційного процесу	Мета заняття: опанувати навички медичного супроводу реабілітаційного процесу, взаємодії з медичними фахівцями. Очікуваний результат: здобувачі вміють аналізувати медичну документацію, визначати протипоказання, здійснювати моніторинг стану клієнта. План: 1. Роль лікаря у міждисциплінарній реабілітаційній команді 2. Практикум: аналіз медичної документації (виписки, висновки, довідки) 3. Протипоказання та обмеження при реабілітаційних втручаннях 4. Медикаментозна терапія у реабілітації: основні групи препаратів 5. Профілактика ускладнень: пролежні, контрактури, тромбоемболічні ускладнення 6. Невідкладні стани у реабілітації: алгоритми першої допомоги	2	0,5
8	Тема 8. Медична етика, деонтологія та доказова практика	Мета заняття: сформувати розуміння етичних принципів роботи з клієнтами, основ доказової медицини в реабілітації. Очікуваний результат: здобувачі здатні приймати етично виважені рішення, критично оцінювати медичну інформацію, використовувати клінічні настанови. План: 1. Принципи медичної етики: автономія, благодіяння, не нашкодь, справедливість 2. Інформована згода та конфіденційність: практичні ситуації 3. Етичні дилеми в реабілітації: аналіз кейсів 4. Деонтологія у роботі з клієнтами з особливими потребами 5. Доказова медицина: рівні доказовості, критична оцінка інформації 6. Клінічні настанови та протоколи в реабілітації: джерела, застосування	2	0,5
ВСЬОГО			16	4

7. САМОСТІЙНА РОБОТА

№ з/п	Зміст роботи за темами	Кількість Годин (денна/заочна)
-------	------------------------	--------------------------------

Тема 1.	Анатомо-фізіологічні основи життєдіяльності та загальна патологія	11 / 13
Завдання: Розробити порівняльну таблицю функціональних порушень основних систем організму та їх впливу на життєдіяльність Очікуваний результат: аналітична таблиця (3-4 сторінки), що включає: опис структури та функцій 6-8 основних систем організму (нервова, серцево-судинна, дихальна, травна, сечовидільна, ендокринна, опорно-рухова, імунна); типові патологічні процеси кожної системи; механізми компенсації; вплив порушень на функціональний стан та життєдіяльність; реабілітаційний потенціал при різних видах порушень; приклади з практики (можна використати відеореєстри, медичні випадки з літератури).		
Тема 2.	Неврологічні захворювання та захворювання опорно-рухового апарату	11 / 15
Завдання: Провести аналіз клінічного випадку (на вибір: інсульт, ЧМТ, хвороба Паркінсона, перелом шийки стегна) з медико-реабілітаційної перспективи Очікуваний результат: докладний аналіз випадку (5-7 сторінок), що містить: опис патології (етіологія, патогенез, клінічні прояви); неврологічний/ортопедичний статус та функціональні порушення за МКФ; ускладнення та ризики; аналіз медичної документації (виписний епікріз, результати обстежень); визначення реабілітаційного потенціалу; протипоказання та обмеження при реабілітаційних втручаннях; рекомендації щодо медичного супроводу реабілітаційного процесу; прогноз відновлення функцій.		
Тема 3.	Серцево-судинні, дихальні та ендокринні захворювання	11 / 13
Завдання: Створити методичну розробку "Медичний супровід реабілітації осіб з хронічними соматичними захворюваннями" Очікуваний результат: методична розробка (4-5 сторінок), що включає: характеристику функціональних класів серцевої недостатності та відповідних обмежень активності; протипоказання до фізичних навантажень при серцево-судинних захворюваннях; особливості реабілітації осіб з ХОЗЛ та бронхіальною астмою; ускладнення цукрового діабету (нефропатія, ретинопатія, нейропатія, синдром діабетичної стопи) та їх профілактика; взаємодія захворювань та полімедикації; алгоритм моніторингу стану клієнта під час реабілітації; критерії для звернення до лікаря; список контрольних показників (АТ, пульс, глюкоза крові тощо).		
Тема 4.	Ментальні розлади та інтелектуальні порушення	11 / 15
Завдання: Розробити інформаційний буклет для соціальних працівників "Психічні розлади: що потрібно знати фахівцю з реабілітації" Очікуваний результат: інформаційний матеріал (5-6 сторінок або презентація на 15-20 слайдів), що містить: основні категорії психічних розладів за МКХ-11; клінічні прояви найпоширеніших розладів (депресія, біполярний розлад, шизофренія, тривожні розлади); відмінності між інтелектуальними порушеннями різного ступеня тяжкості; особливості спілкування з особами з психічними розладами; основні групи психотропних препаратів та їх побічні ефекти; роль психоедукації та сімейної підтримки; кризові ситуації: коли потрібна термінова психіатрична допомога; ресурси для звернення (телефони довіри, кризові центри).		
Тема 5.	Сенсорні порушення зору та слуху	11 / 15
Завдання: Підготувати практичні рекомендації щодо адаптації реабілітаційного середовища для осіб з сенсорними порушеннями Очікуваний результат: практичний посібник (4-5 сторінок), що включає: класифікацію порушень зору та слуху (види, ступені); основні причини сенсорних порушень у різному віці; методи оцінки залишкового зору/слуху; компенсаторні можливості при сенсорних порушеннях; технічні засоби корекції (окуляри, лупи, слухові апарати, кохлеарні імплантати); принципи адаптації приміщень для осіб з порушеннями зору (освітлення, контрастність, тактильні орієнтири); принципи адаптації для осіб з		

порушеннями слуху (візуальні сигнали, індукційні системи); особливості комунікації (жестова мова, дактилологія, тактильне спілкування); чек-лист перевірки доступності середовища.		
Тема 6.	Онкологічні захворювання та паліативна допомога	11 / 15
<i>Завдання:</i> Розробити план психосоціальної підтримки онкологічного пацієнта на різних етапах хвороби Очікуваний результат: структурований план (5-6 сторінок), що містить: етапи онкологічного захворювання (діагностика, лікування, ремісія, рецидив, паліативна стадія); фізичні та психологічні потреби пацієнта на кожному етапі; побічні ефекти протипухлинного лікування (хірургія, хіміотерапія, променева терапія) та способи їх мінімізації; напрями онкорекреації (фізична, психологічна, соціальна, професійна); принципи паліативної допомоги: контроль болю та інших симптомів; психологічна підтримка пацієнта та родини (робота з страхом смерті, горем); роль соціального працівника в онкорекреації; ресурси для звернення (хосписи, служби паліативної допомоги, групи підтримки).		
Тема 7.	Медичний супровід та організація реабілітаційного процесу	11 / 13
<i>Завдання:</i> Створити алгоритм дій соціального працівника при виявленні погіршення стану здоров'я клієнта Очікуваний результат: практичний алгоритм (3-4 сторінки у вигляді блок-схеми або покрокової інструкції), що включає: тривожні симптоми та ознаки погіршення стану при різних захворюваннях; алгоритм первинної оцінки стану (свідомість, дихання, пульс, тиск); невідкладні стани у реабілітації (гіпертонічний криз, гіпоглікемія, епілептичний напад, гострий біль, падіння); алгоритм надання першої допомоги; коли викликати швидку допомогу; що повідомити медичному персоналу; як документувати інцидент; профілактика ускладнень (пролежні, контрактури, інфекції, тромбоемболічні ускладнення); контрольні питання для самоперевірки готовності до дій у кризовій ситуації.		
Тема 8.	Медична етика, деонтологія та доказова практика в реабілітації	11 / 13
<i>Завдання:</i> Провести критичний аналіз наукової публікації з медичної реабілітації з позицій доказової медицини Очікуваний результат: аналітична записка (4-5 сторінок), що містить: бібліографічний опис обраної публікації; короткий виклад змісту дослідження (мета, методи, результати); оцінка рівня доказовості дослідження (за загальноприйнятими шкалами); критичний аналіз методології; сильні та слабкі сторони дослідження; застосовність результатів у практиці соціальної реабілітації; етичні аспекти дослідження (інформована згода, конфіденційність, конфлікт інтересів); порівняння з клінічними настановами та протоколами; висновки щодо можливості використання отриманих даних; список додаткових джерел для поглибленого вивчення теми.		
РАЗОМ		88 / 112

8. ПИТАННЯ ДО ЕКЗАМЕНУ

1. Структурно-функціональна організація організму людини: основні системи та їх взаємодія в процесі життєдіяльності.
2. Гомеостаз та механізми його регуляції. Адаптаційні можливості організму при патологічних станах.
3. Вікові особливості функціонування систем організму: значення для реабілітаційної практики.
4. Поняття норми, здоров'я та хвороби. Критерії оцінки функціонального стану організму.

5. Етіологія та патогенез захворювань: роль спадковості та зовнішнього середовища.
6. Типові патологічні процеси: запалення, пухлинний ріст, порушення кровообігу, гіпоксія.
7. Компенсаторно-приспосувальні реакції організму при захворюваннях та травмах.
8. Принципи діагностики захворювань: клінічні, лабораторні та інструментальні методи.
9. Цереброваскулярні захворювання: інсульт ішемічний та геморагічний - патогенез, клініка, наслідки.
10. Черепно-мозкова травма: класифікація, неврологічні синдроми, реабілітаційний потенціал.
11. Спинномозкова травма: рівні ураження, неврологічні синдроми, функціональні наслідки.
12. Нейродегенеративні захворювання: хвороба Паркінсона - патогенез, клінічні прояви, прогресування.
13. Розсіяний склероз: механізми розвитку, клінічні форми, особливості реабілітації.
14. Хвороба Альцгеймера та інші деменції: стадії розвитку, когнітивні та функціональні порушення.
15. Епілепсія: види нападів, принципи лікування, обмеження та рекомендації в реабілітації.
16. Нейром'язові захворювання: класифікація, клінічні прояви, реабілітаційні підходи.
17. Анатомія і фізіологія кістково-м'язової системи. Механізми рухової активності.
18. Переломи кісток: типи, процес загоєння, ускладнення, реабілітаційні етапи.
19. Дегенеративні захворювання суглобів: остеоартроз, остеопороз - патогенез, клініка, функціональні обмеження.
20. Запальні захворювання суглобів: ревматоїдний артрит, анкілозуючий спондиліт - особливості перебігу та реабілітації.
21. Ампутації кінцівок: рівні, показання, принципи протезування, реабілітаційний потенціал.
22. Ішемічна хвороба серця: стенокардія та інфаркт міокарда - патогенез, клініка, стратифікація ризику.
23. Функціональні класи серцевої недостатності: критерії визначення, значення для реабілітації.
24. Артеріальна гіпертензія: механізми розвитку, ускладнення, контроль під час реабілітації.
25. Вади серця: вроджені та набуті - гемодинамічні порушення, функціональні обмеження.
26. Хронічні обструктивні захворювання легень (ХОЗЛ): патогенез, стадії, дихальна недостатність.

27. Бронхіальна астма: механізми розвитку, тригери, принципи контролю захворювання.
28. Пневмонія та її ускладнення: вплив на функціональний стан, реабілітаційні підходи.
29. Респіраторна підтримка в реабілітації: види, показання, особливості застосування.
30. Цукровий діабет 1 та 2 типу: патогенез, клінічні прояви, принципи компенсації.
31. Ускладнення цукрового діабету: діабетична нефропатія, ретинопатія, нейропатія - механізми розвитку та профілактика.
32. Синдром діабетичної стопи: фактори ризику, профілактика, догляд.
33. Захворювання щитоподібної залози: гіпо- та гіпертиреоз - вплив на метаболізм та функціональний стан.
34. Ожиріння як медико-соціальна проблема: класифікація, коморбідність, підходи до корекції.
35. Метаболічний синдром: компоненти, критерії діагностики, модифікація способу життя.
36. Роль харчування та фізичної активності у профілактиці та реабілітації метаболічних порушень.
37. Класифікація психічних розладів за МКХ-11: основні категорії та принципи діагностики.
38. Розлади настрою: депресія - клінічні прояви, ступені тяжкості, вплив на соціальне функціонування.
39. Біполярний афективний розлад: фази захворювання, особливості перебігу, соціальна реабілітація.
40. Тривожні розлади та фобії: види, клінічні прояви, підходи до лікування.
41. Шизофренія та інші психотичні розлади: продуктивна та негативна симптоматика, прогноз.
42. Розлади особистості: класифікація, особливості взаємодії в реабілітаційному процесі.
43. Інтелектуальні порушення: класифікація за ступенем тяжкості, реабілітаційний потенціал.
44. Розлади аутистичного спектру у дорослих: особливості комунікації, соціальної взаємодії, адаптації.
45. Деменція: види, стадії, когнітивні та поведінкові порушення, підтримка пацієнтів та опікунів.
46. Біопсихосоціальна модель у психіатрії: принципи та застосування в реабілітації.
47. Психофармакологія: основні групи препаратів (антидепресанти, нейрорепаранти, транквілізатори, нормотиміки), механізми дії, побічні ефекти.
48. Психоедукація та сімейна підтримка в реабілітації осіб з психічними розладами.
49. Анатомія і фізіологія зорового аналізатора. Механізми зорового сприйняття.

50. Класифікація порушень зору: сліпота, слабкозорість, функціональні порушення - критерії визначення.
51. Основні причини порушень зору: катаракта, глаукома, діабетична ретинопатія, травми - патогенез та клініка.
52. Методи корекції порушень зору: консервативні та хірургічні підходи.
53. Анатомія і фізіологія слухового аналізатора. Механізми сприйняття звуку.
54. Класифікація порушень слуху: глухота, туговухість, кондуктивна та нейросенсорна приглухуватість.
55. Етіологія порушень слуху: вроджені та набуті причини, вікові зміни.
56. Слухопротезування та кохлеарна імплантація: принципи, показання, ефективність.
57. Специфіка комунікації з особами з сенсорними порушеннями: методи та технології.
58. Адаптація середовища для осіб з порушеннями зору: принципи універсального дизайну.
59. Адаптація середовища для осіб з порушеннями слуху: технічні рішення та асистивні технології.
60. Канцерогенез: теорії, фактори ризику, етапи розвитку пухлини.
61. Класифікація пухлин: доброякісні та злоякісні новоутворення, стадіювання раку.
62. Найпоширеніші онкологічні захворювання: локалізація, клініка, прогноз.
63. Методи лікування онкологічних захворювань: хірургічне, променеве, хіміотерапія, імунотерапія.
64. Побічні ефекти протипухлинного лікування: механізми, профілактика, корекція.
65. Функціональні та психосоціальні наслідки онкологічних захворювань.
66. Онкореабілітація: напрями (фізична, психологічна, соціальна, професійна), етапи, цілі.
67. Принципи паліативної допомоги: фокус на якості життя, контроль симптомів.
68. Контроль болю в паліативній допомозі: фармакологічні та нефармакологічні методи.
69. Психологічна підтримка онкологічних пацієнтів та їх родин: робота з горем, страхом смерті.
70. Хоспісна допомога: філософія, організація, міждисциплінарний підхід.
71. Роль лікаря у міждисциплінарній реабілітаційній команді: функції та відповідальність.
72. Медична діагностика та оцінка функціонального стану в реабілітації: методи та інструменти.
73. Аналіз медичної документації: виписки, висновки, довідки - що потрібно знати соціальному працівникові.
74. Протипоказання та обмеження при реабілітаційних втручаннях: абсолютні та відносні.

75. Медикаментозна терапія у реабілітації: основні групи препаратів, взаємодія з реабілітаційними заходами.
76. Моніторинг стану здоров'я клієнта під час реабілітації: показники, методи, періодичність.
77. Профілактика пролежнів: фактори ризику, стадії розвитку, алгоритм догляду.
78. Профілактика контрактур: механізми розвитку, групи ризику, методи попередження.
79. Профілактика тромбоемболічних ускладнень у реабілітації: групи ризику, методи профілактики.
80. Профілактика інфекційних ускладнень: дихальні, сечові інфекції, догляд за стомами.
81. Невідкладні стани у реабілітації: гіпертонічний криз, гіпоглікемія, епілептичний напад.
82. Перша допомога при невідкладних станах: алгоритми дій, коли викликати швидку.
83. Взаємодія соціального працівника з медичними фахівцями: принципи та форми співпраці.
84. Принципи медичної етики: автономія, благодіяння, не нашкодь, справедливість - застосування в реабілітації.
85. Інформована згода: принципи отримання, особливості при роботі з вразливими групами.
86. Конфіденційність медичної інформації: правові та етичні аспекти.
87. Етичні дилеми в реабілітації: приклади та шляхи вирішення.
88. Деонтологія у роботі з клієнтами з особливими потребами: принципи та правила.
89. Права пацієнтів у реабілітаційному процесі: законодавче забезпечення та практична реалізація.
90. Професійні межі та запобігання вигоранню фахівців реабілітаційної сфери.
91. Доказова медицина: концепція, принципи, рівні доказовості.
92. Ієрархія доказів у медицині: від окремих випадків до систематичних оглядів.
93. Критична оцінка медичної інформації: як відрізнити достовірні дані від недостовірних.
94. Клінічні настанови та протоколи в реабілітації: джерела, структура, застосування.
95. Оцінка ефективності медичних втручань: показники, методи вимірювання.
96. Безперервний професійний розвиток медичних та реабілітаційних фахівців: форми та значення.
97. Супервізія в реабілітаційній практиці: цілі, методи, організація.
98. Міждисциплінарний підхід у медичному супроводі реабілітації: принципи взаємодії фахівців.

99. Роль медико-біологічних знань у підвищенні ефективності соціальної реабілітації.

100. Інтеграція медичних та соціальних аспектів у комплексній реабілітації осіб з обмеженнями життєдіяльності.

9. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Методи організації та здійснення у процесі вивчення навчальної дисципліни використовуються різноманітні методи навчання:

- за джерелом інформації (словесні: розповідь, бесіда, лекція; наочні: ілюстрація, демонстрація; практичні: вправи, анкетування тощо);
- за логікою передачі і сприймання навчальної інформації (індуктивні, дедуктивні, аналітичні, синтетичні);
- за ступенем самостійності мислення студентів при засвоєнні знань (репродуктивні, пошукові, дослідницькі) та ін.

В системі вивчення дисципліни використовується комплекс методів навчання: пояснювально-ілюстративний, спонукальний, інструктивно-практичний, репродуктивний, діяльнісний, проблемного викладу, евристичний, дослідницько-пошуковий.

Основними організаційними формами наведених вище методів навчання є: лекції, семінарські і практичні заняття, ділові і дидактичні ігри, тренінги, дискусійні форми розгляду виробничих ситуацій, складання і рішення тематичних кросвордів, наукові семінари, реферативні читання, індивідуально-дослідні завдання, навчальні конкурси, тестування.

Основні відмінності активних та інтерактивних методів навчання від традиційних визначаються не тільки методикою і технікою викладання, але й високою ефективністю навчального процесу, який виявляється у: високій мотивації студентів; закріпленні теоретичних знань на практиці; підвищенні самосвідомості студентів; формуванні здатності приймати самостійні рішення; формуванні здатності до ухвалення колективних рішень; формуванні здатності до соціальної інтеграції; набуття навичок вирішення конфліктів; розвитку здатності до знаходження компромісів.

Лекції проблемного характеру – один із найважливіших елементів проблемного навчання студентів. Вони передбачають поряд із розглядом основного лекційного матеріалу встановлення та розгляд кола проблемних питань дискусійного характеру, які недостатньо розроблені в науці й мають актуальне значення для теорії та практики. Лекції проблемного характеру відрізняються поглибленою аргументацією матеріалу, що викладається. Вони сприяють формуванню у студентів самостійного творчого мислення, прищеплюють їм пізнавальні навички. Студенти стають учасниками наукового пошуку та вирішення проблемних ситуацій.

Міні-лекції передбачають викладення навчального матеріалу за короткий проміжок часу й характеризуються значною ємністю, складністю логічних побудов, образів, доказів та узагальнень. Вони проводяться, як правило, як частина заняття-дослідження. Міні-лекції відрізняються від повноформатних лекцій значно

меншою тривалістю. Зазвичай міні-лекції тривають не більше 10 – 15 хвилин і використовуються для того, щоб стисло донести нову інформацію до всіх студентів. Міні-лекції часто застосовуються як частини цілісної теми, яку бажано викладати повноформатною лекцією, щоб не втомлювати аудиторію.

Семінари-дискусії передбачають обмін думками і поглядами учасників з приводу даної теми, а також розвивають мислення, допомагають формувати погляди та переконання, виробляють вміння формулювати думки й висловлювати їх.

Робота в малих групах дає змогу структурувати практично-семінарські заняття за формою і змістом, створює можливості для участі кожного студента в роботі за темою заняття, забезпечує формування особистісних якостей та досвіду соціального спілкування.

Мозкові атаки – метод розв'язання невідкладних завдань, сутність якого полягає в тому, щоб висловити якомога більшу кількість ідей за дуже обмежений проміжок часу, обговорити і здійснити їх селекцію.

Презентації – виступи перед аудиторією, що використовуються для представлення певних досягнень, результатів роботи групи звіту про виконання індивідуальних завдань, проектних робіт. Презентації можуть бути як індивідуальними, наприклад виступ одного студента, так і колективними, тобто виступи двох та більше студентів.

Метод сценаріїв полягає в розробці ймовірних моделей поведінки та розвитку конкретних явищ у перспективі.

Семінарське заняття в активній формі (СЗАФ) – метод активізації навчально-творчої діяльності студентів, який передбачає залучення самих студентів до управління, організації та проведення семінарського заняття.

10. МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Поточний контроль, який здійснюється у формі фронтального, індивідуального чи комбінованого контролю знань здобувачів під час виконання практичних занять, тестування у ході отримання сертифікатів щодо проходження масових відкритих онлайн курсів, виконання завдань на платформі Google Classroom, що виносяться на самостійне опрацювання у вигляді окремих презентацій, таблиць, блок-схем, моделей тощо, а також іспит у письмовій формі.

Формою підсумкового контролю є екзамен.

Загальна (остаточна) кількість балів вираховується сумарно: бали поточного контролю – 60 плюс екзаменаційний бал – 40. Максимальна кількість балів – 100.

Критерії та шкала оцінювання

Основними критеріями, що характеризують достатній рівень сформованості знань, умінь та навичок здобувача освіти при оцінюванні результатів поточного та підсумкового контролів з навчальної дисципліни, є:

- повнота і вчасність виконання всіх видів навчальної роботи, передбачених робочою програмою навчальної дисципліни;

- глибина і характер знань навчального матеріалу за змістом навчальної дисципліни, що міститься в основних та додаткових рекомендованих літературних джерелах;
- вміння аналізувати явища, що вивчаються, у їх взаємозв'язку і розвитку;
- характер відповідей на поставлені питання (чіткість, лаконічність, логічність, послідовність тощо);
- вміння застосовувати теоретичні положення під час розв'язання практичних завдань;
- вміння аналізувати достовірність одержаних результатів.

Оцінювання результатів усіх форм контролю передбачено у 100-бальній шкалі (табл. 11.1).

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всівиди навчальної діяльності	ОцінкаECTS	Оцінка за національною шкалою
90-100	A	відмінно
82-89	B	добре
75-81	C	добре
68-74	D	задовільно
60-67	E	задовільно
35-59	FX	незадовільно
0-34	F	незадовільно

Оцінювання результатів поточної роботи (завдань, що виконуються на практичних, результати самостійної роботи студентів) проводиться у % від кількості балів, виділених на завдання, із заокругленням до цілого числа за критеріями:

0% – завдання не виконано;

40% – завдання виконано частково та містить суттєві помилки методичного або розрахункового характеру;

60% – завдання виконано повністю, але містить суттєві помилки у розрахунках або в методиці;

80% – завдання виконано повністю і вчасно, проте містить окремі несуттєві недоліки (розмірності, висновки, оформлення тощо);

100% – завдання виконано правильно, вчасно і без зауважень.

11. СХЕМА НАРАХУВАННЯ БАЛІВ

Вид активності	Еквівалент у балах за формою навчання	
	Денна	Заочна
Активність здобувача освіти на лекції (Л)	1 бали за кожне лекційне заняття (1*8=8 балів)	2 бали за кожне лекційне заняття (2*2=4 бали)
Активність здобувача освіти на семінарських заняттях (С)	3 бали за практичне заняття (3*8=24 бали)	4 бали за практичне заняття (4*2=8 балів)

Виконання завдань для самостійної роботи (СР)	Максимум 3 бали за кожне завдання з теми 1, 2, 3, 4, 6 та 7, а також по 5 балів за завдання з теми 5 та 8 ($3 \cdot 6 + 2 \cdot 5 = 28$ балів)	Максимум 6 балів за кожне завдання ($6 \cdot 8 = 48$ балів)
Екзамен	40 балів	40 балів

Поточний контроль																								Екзаме	Всього
Тема 1			Тема 2			Тема 3			Тема 4			Тема 5			Тема 6			Тема 7			Тема 8				
Л	С	СР	Л	С	СР	Л	С	СР	Л	С	СР	Л	С	СР	Л	С	СР	Л	С	СР	Л	С	СР		
ДЕННА ФОРМА НАВЧАННЯ																								40	100
1	3	3	1	3	3	1	3	3	1	3	3	1	3	5	1	3	3	1	3	3	1	3	5		
ЗАОЧНА ФОРМА НАВЧАННЯ																									
	4	6			6	2		6			6			6			6	2		6		4	6		

Л – відвідування лекцій

С – активність здобувача освіти на семінарському занятті

СР – виконання завдання для самостійної роботи

Умови відпрацювання пропущених занять

Відпрацювання всіх пропущених занять є умовою допуску до іспиту. Заняття мають бути відпрацьовані заздалегідь, у день іспиту відпрацьовувати пропущені заняття не можна.

Способи відпрацювання занять (один варіант на Ваш вибір):

1. Розробити презентацію на 15-20 слайдів з теми пропущеного заняття; додати до презентації окремим файлом супровідний текст до слайдів зі списком літератури.

2. На основі опрацьованого матеріалу теми пропущеного заняття сформулювати 20 тестових питань різних видів (тести на встановлення відповідності (4 шт.), на виключення зайвого (4 шт.), на визначення понять (4 шт.), на встановлення аналогії (4 шт.), а також питання з відкритою відповіддю (4 шт.)).

3. Виконати додаткове індивідуальне завдання в гугл-класі.

4. Можливості для неформальної освіти: отримання сертифікату за курс «Вчимося викладати онлайн» (https://www.coursera.org/learn/teach-online?topic=Personal%20Development&sortBy=BEST_MATCH)

12. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Мухін В. М., Романенко В. Д. (2023). Основи реабілітації та фізичної терапії: медико-біологічні аспекти. Навчальний посібник. Київ: Медицина. 456 с.

2. Коваленко О. Є., Яворський О. Г. (2022). Патологічна фізіологія: підручник для студентів вищих медичних закладів освіти. 5-те вид., переробл. і доп. Вінниця: Нова Книга. 656 с.
3. Епіфанов В. А., Апанасенко Г. Л. (2023). Медична реабілітація: навчальний посібник. Київ: КІМ. 528 с.
4. Мартинюк В. Ю., Багмут І. Ю., Тронько М. Д. (2022). Клінічна анатомія та фізіологія людини. Навчальний посібник для немедичних спеціальностей. Київ: Медицина. 384 с.
5. Безруков В. В., Купраш Л. П., Пирогова В. І. (2023). Основи геронтології та геріатрії: навчальний посібник. Київ: Здоров'я. 352 с.
6. Голубєв В. Л., Вейн А. М. (2024). Неврологічні синдроми: посібник для лікарів та реабілітологів. Москва: МЕДпресс-інформ. 736 с.
7. Мухарлямов Н. М., Шатунова І. М. (2023). Серцево-судинна реабілітація: сучасні підходи. Київ: Книга плюс. 416 с.

Додаткова

1. Самойленко А. В., Лобода М. В., Гречаніна О. Я. (2023). Медична генетика для соціальних працівників: навчальний посібник. Харків: Основа. 288 с.
2. Пінчук І. Я., Ладик-Бризгалова А. К., Пшук Н. Г. (2022). Психічне здоров'я в Україні: епідеміологія, діагностика, організація допомоги. Монографія. Київ: Наш час. 512 с.
3. Слабкий Г. О., Дудіна О. О., Габорець Ю. Ю. (2024). Основи паліативної та хоспісної допомоги: навчально-методичний посібник. Київ: Здоров'я України. 256 с.
4. Сергієнко В. П., Петрова І. В., Казаков В. М. (2023). Ортопедія та травматологія: реабілітаційні аспекти. Навчальний посібник. Дніпро: Герда. 368 с.
5. Зозуля І. С., Боброва В. І., Щербак О. В. (2022). Інсульт: сучасні підходи до діагностики, лікування та реабілітації. Київ: Четверта хвиля. 432 с.
6. Ляшко В. В., Борщ В. І., Кисельова Т. М. (2023). Онкологія: основи діагностики та реабілітації. Навчальний посібник. Одеса: Одеський медуніверситет. 344 с.
7. Романова Г. А., Коваль С. М. (2024). Ендокринологія: цукровий діабет та його ускладнення. Практичний посібник для немедичних фахівців. Київ: Наукова думка. 296 с.
8. Скрипникова Т. П., Петров В. І. (2023). Офтальмологія та отоларингологія: основи для реабілітологів. Харків: Факт. 272 с.
9. Марута Н. О., Явдак І. О., Колядко С. П. (2022). Психіатрія та наркологія для фахівців соціальної сфери. Навчальний посібник. Київ: Фенікс. 384 с.
10. Міщенко Т. С., Здесенко І. В., Шульга О. Д. (2024). Неврологія в запитаннях та відповідях: довідник для немедичних фахівців. Київ: Четверта хвиля. 328 с.
11. Федорець В., Клочко О. В. Концептуалізація інтегративних розвивально-здоров'язберезувальних стратегій на основі методологічно-ціннісної рефлексії проблеми взаємодії у системі anima/soma. Науковий вісник Вінницької

академії безперервної освіти. Серія «Педагогіка. Психологія», Вип. 3, 2023. С. 92-104. DOI <https://doi.org/10.32782/academ-ped.psyh-2023-3.14>.

12. Ключко О. В., Федорець В. В., Учитель А. В., Гнатюк В. В. Методологічні аспекти використання доповненої реальності для підвищення здоров'язберігаючої компетентності вчителя фізичної культури / Ключко Оксана Василівна, Федорець Василь Миколайович, Учитель Олександр Дмитрь, Гнатюк Віталій Володимирович // Матеріали 3-го Міжнародного семінару з доповненої реальності в освіті, Кривий Ріг, Україна, 13 травня 2020 року. Т-2731: 108-128. urn:nbn:de:0074-2731-0, <http://ceur-ws.org/Vol-2731/paper05.pdf>, Індексована у наукометричній базі Scopus.

13. Федорець, Василь Миколайович; Євтух, Микола Б.; Ключко, Оксана Василівна; Кравець, Ніна Петрівна; Гриньов, Роман С. Формування здоров'язбережувальної компетентності вчителя фізичної культури на основі знань про профілактику грипу та бронхіту. Опубліковано: 2021 в Друга міжнародна конференція з історії, теорії та методики навчання (ICHTML 2021) 12-14 травня 2021 р. / Кривий Ріг, Україна (SHS Web of Conferences. SHS WebConf.), 104 (2021) 02008. DOI: 10.1051/SHSCONF/202110402006. <https://doi.org/10.1051/shsconf/202110402006>

Нормативно-правові документи

1. Закон України "Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні" від 06.10.2005 № 2961-IV (зі змінами).

2. Закон України "Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні" від 21.03.1991 № 875-XII (зі змінами).

3. Наказ МОЗ України "Про затвердження Порядку надання реабілітаційної допомоги" від 21.12.2020 № 3053.

4. Наказ МОЗ України "Про затвердження Примірного положення про організацію роботи мультидисциплінарної команди" від 22.10.2021 № 2246.

5. Міжнародна класифікація функціонування, обмежень життєдіяльності та здоров'я (МКФ). ВООЗ, 2001. Україномовна версія, 2018.

Електронні інформаційні ресурси

1. **Міністерство охорони здоров'я України.** Клінічні настанови та протоколи. Посилання: <https://moz.gov.ua/klinichni-nastanovi>

2. **Центр громадського здоров'я МОЗ України.** Інформаційні матеріали про захворювання та профілактику. Посилання: <https://phc.org.ua/>

3. **Medscape (українська версія).** Медична база даних для фахівців. Посилання: <https://ukrainian.medscape.com/>

4. **Актуальність.** Платформа доказової медицини. Посилання: <https://www.uptodate.com/>

5. **PubMed Central.** База наукових публікацій з медицини та біології. Посилання: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/>

6. **Кокранівська бібліотека.** Систематичні огляди з медицини та реабілітації. Посилання: <https://www.cochranelibrary.com/>
7. **Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ).** Міжнародні стандарти та рекомендації. Посилання: <https://www.who.int/>
8. **Національна служба здоров'я України (НСЗУ).** Електронна система охорони здоров'я. Посилання: <https://nszu.gov.ua/>
9. **Українське товариство фізичної та реабілітаційної медицини.** Методичні матеріали. Посилання: <http://ukrphysrehab.org.ua/>
10. **Реабілітаційний портал України.** Практичні матеріали для фахівців. Посилання: <https://rehab.org.ua/>
11. **Платформа безперервного професійного розвитку МОЗ України.** Онлайн-курси для медичних та реабілітаційних фахівців. Посилання: <https://www.bpd-moz.org.ua/>
12. **Електронна бібліотека "Наукова думка".** Український науковий контент. Посилання: <https://www.nbuv.gov.ua/>